

PROTOKOL

2024 | YIL 5 SAYI 1

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**Yerel Yönetimlerde Hesap Verebilirlik:
Sorunlar ve Çözümler**

Nur Şat

**Ortak “Tehlike” Etkisinde İkili İlişkiler:
Ermenistan-Yunanistan İlişkileri ve Türkiye**

Timuçin Arslan

**Kamu Yönetiminin Demokratikleştirilmesi
Yolunda Kamu Denetçiliği Kurumu**

Hatun Korkmaz

**21. Yüzyılda Barış Çalışmalarının
Önemini Anlayabilmek**

Nükhet Güntay

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Dr. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Dr. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Prof. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YADİGAROĞLU (Sosyoloji)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No: 2-06

Telefon: 04623773227

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

İÇİNDEKİLER

Kısa Makale	Yerel Yönetimlerde Hesap Verebilirlik: Sorunlar Ve Çözümler Doç. Dr. Nur Şat	6-13
Kısa Makale	Ortak “Tehlike” Etkisinde İkili İlişkiler: Ermenistan-Yunanistan İlişkileri ve Türkiye Bilim Uzmanı Timuçin Arslan	15-25
Kısa Makale	Kamu Yönetiminin Demokratikleştirilmesi Yolunda Kamu Denetçiliği Kurumu Dr. Öğr. Üyesi Hatun Korkmaz	27-31
Kısa Makale	21. Yüzyılda Barış Çalışmalarının Önemi Anlayabilmek Doktorant Nükhet Güntay	33-40

ORTAK “TEHLİKE” ETKİSİNDE İKİLİ İLİŞKİLER: ERMENİSTAN-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ VE TÜRKİYE

Bilim Uzmanı Timuçin Arslan

timucin.arslan@hotmail.com

ÖZ

Yunanistan ve Ermenistan, farklı coğrafyalarda bulunmasına rağmen yıllar geçtikçe gelişen ilişkilere sahip olmuştur. Her iki devletin komşusu ve ortak tarihi olan Türkiye, Atina ve Erivan'ın ortak bir payda da buluşmasına ve siyaset geliştirmesinin temel öznesi olma özelliğine sahiptir. Yunanistan-Ermenistan ilişkileri Ermenistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından bölgelerinde yaşanan gelişmeler ve Türkiye ile olan ilişkilerine göre iki ülkenin yakınlaşması devam etmiştir. Bu çalışma Yunanistan ve Ermenistan ilişkilerini realizm teorisi açısından incelerken, ikili ilişkilerin Türkiye'ye yönelik olası etkilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Realizm, uluslararası sistemin anarşik yapıya sahip olduğunu, devletin güç, ulusal çıkar temelinde siyaset izlediğini savunmaktadır. Yunanistan-Ermenistan ilişkilerinin gelişmesinde Osmanlı Devleti geçmişi ve Türkiye ile yaşanan sorunlu ilişkilerin etkili olduğu çalışmanın temel hipotezidir.

Anahtar Kelimeler: Ermenistan-Yunanistan İlişkileri, Realizm, Soykırım, Türk Dış Politikası

Giriş

Ermenistan ve Yunanistan ilişkileri hem bölgesel hem de küresel anlamda sıkça gündeme gelmeyen ancak ilişkilerin hızla gelişmesine yönelik adımların atıldığı bir süreç olarak tanımlanabilir. Her iki devletin Türkiye ile komşu olması, sorunlu tarihsel ilişkileri ve günümüze etkisi sıkça tartışılmaktadır. Her iki devletin temsilcileri ortak tarihsel bağlara, kültürlere ve tehdit/düşmana vurgu yaparken Türkiye'nin adını net bir şekilde ifade etmektedirler. Ermenistan, Rusya Federasyonu, İran ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD), Yunanistan ise Avrupa Birliği (AB), Fransa, ABD ve Rusya gibi dönem dönem bölgesel güçlerinde desteğini alarak Türkiye'ye karşı siyaset yürütmektedir. Her iki ülkeye destek veren devletler Erivan ve Atina üzerinden çıkarlarını artırmak ve nüfuzlarını genişletmeyi amaçlamaktadır. Realizm devleti rasyonel bir aktör olarak ulusal çıkar ve güç temelinde

hareket ettiğini varsayması nedeniyle Yunanistan-Ermenistan ilişkilerinin incelenmesinde tercih edilmiştir.

1. Uluslararası İlişkilerin Temel Teorisi: Realizm

Realizm, temelde çıkarları etrafında hareket eden devletlerin, bir düzenleyicinin bulunmadığı uluslararası sistemde bu çıkarlarını nasıl hayata geçirdiklerini anlamaya çalışan ve devletlerin başarısını da bu hayata geçirme kapasitesiyle ölçen teorik bir yaklaşımdır (Balcı, 2015:119). Teorinin önemi ve uluslararası ilişkilerde konumu göz önüne alındığında çalışmanın kapsamı nedeniyle teorinin öne çıkan noktalarının belirtilmesi uygun bulunmuştur. Realizmin temel varsayımların incelendiğinde uluslararası ilişkiler güç ve çıkar mücadelesinin egemen olduğu bir yapıdır. Temel aktör devlettir ve bütüncül bir yapıya sahiptir. Devlet rasyonel bir aktördür ve ana gündemi ulusal güvenlik konularıdır. Realizm uluslararası siyasette tek, merkezi bir güç olmaması nedeniyle uluslararası siyasetin anarşik bir yapıya sahip olduğunu kabul etmektedir (Arı, 2016:3-4). Teoriye en önemli katkılardan birini sunan Morgenthau ise realizmin temel prensiplerini belirlemiştir. Morgentahau'ya göre, siyaset tesadüfler sonucu değil, insan doğasında gelen objektif yasaların çıktılarıdır. Devlet adamı güç olarak tanımlanabilecek ulusal çıkar temelinde düşünür ve hareket eder. Güç ve çıkar evrensel gerçekliklerdir ve bunlar zaman, mekân, konum ya da duruma göre değişiklik göstermezler. Devletler ahlaki ilkeler yerine kendi çıkarlarını her zaman öncelikli alacakları için ahlaki ilkeler ancak devletlerin çıkarlarını gerçekleştirmede birer araç olabilirler. Devletler evrensel yasalara tabi olsalar bile, ilişkilerinde neyin iyi neyin kötü olduğunu saptamak imkânsızdır (Balcı, 2015: 130). Son olarak ise siyasal alan kendi başına bağımsız olmalıdır (Arı, 2011: 185).

Devletler bekalaları için ikili bir ayrıma giderler. Yüksek politika (high politics) konuları olarak tanımlanan askeri ve güvenlik ile ilgili konulara daha çok önem verilirken, düşük/alçak politika (low politics) konuları olarak ifade edilen sosyal, ekonomik ve ticari konulara ise daha az önem veririler (Aydın, 2004: 41). İfade edildiği üzere devlet çıkarına uygun bir politika oluşması için mücadele eder. Ancak bir devletin kendi çıkarına göre bir politika izlemesi başka bir devletin politikasının aleyhine olabilir. Burada ise görelî kazanç kavramı öne çıkmaktadır. Görelî kazanç, bir refahın paylaşılmasında diğer devletin kazancı birinci devletin kazancından fazla ise bu durum diğer devletin daha da güçlenmesi anlamına geleceğinden birinci devlet böyle bir kazancı kendi çıkarına uygun bulmayacaktır. Dolayısıyla daha az kazansa bile diğer devletin kaybettiği bir durum kendi gücünü görelî olarak arttıracığından devletler toplamda daha az ama görelî olarak getirisi fazla olan kazançlara yönelirler (Balcı, 2015:126). Kazancın oluşması veya

net bir ifade ile devletin ulusal gücü ve çıkarlarına uygun gelişmelerin olması için devlet en rasyonel uygulamalarda bulunur. Her devletin aynı güç ve siyasi kapasitesinin aynı olmadığı göz önüne alındığında devletler uluslararası ilişkilerde çeşitli yöntemler ile ulusal güvenlik ve çıkarlarını korumayı hedeflerler. Güç dengesi olarak ifade edilebilecek bu durumda sağlanabilmesi için üç yol bulunmaktadır. İlk olarak iç dengeleme olarak ifade edilen durumdur. Buna göre devlet yeniden güçlenme yoluna gider ve bozulan dengeyi sağlamaya çalışır. İkinci olarak tek başına gücü dengeleme imkânı olmayan devletlerin bir araya gelerek ortak bir güç yaratmasıdır. Buna ise dış dengeleme denilmektedir (Smith-Hadfield-Dunne, 2016: 40; Balcı, 2015: 128). Üçüncü ve son seçenekte ise devlet güç dengesinin bozulması sonucunda işgal yaşaması halinde güç dengesinin sağlanması için savaşa karar verir. Burada amaç yeni bir işgal değil işgalci aleyhine güç dengesini sağlamaktır. İfade edilen dengeleme siyasetlerinin dışında bir yol izlemeye karar veren devletler, bunlar özellikle zayıf devletler olarak ifade edilebilir güçlü olan devletlerle beraber siyaset izlemeye yönelik bir dış politika izlemeye karar verirler. Bu durum ise peşine takılma olarak ifade edilmektedir (Balcı, 2015: 48).

2. Ermenistan-Yunanistan İlişkileri

2.1. 1991-2000 Dönemi

Ermenistan, 23 Ağustos 1991 günü bağımsızlığını ilan etmiş ve 21 Eylül 1991’de ise Yunanistan bağımsızlığı tanıyarak ilişkilerin temelini atılmasını sağlamıştır. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı internet sitesinde Yunanistan-Ermenistan ilişkileri, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde Rumların ve Ermenilerin bir arada yaşaması nedeniyle manevi ve tarihsel bağların güçlü olduğu ifade edilmektedir. 1993 yılından bu yana Ermenistan ve Yunanistan’da devletleri temsilen büyükelçi bulunmaktadır (Hellenic Republic - Ministry of Foreign Affairs) İki ülke arasında doksanlı yıllarda 21 anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar ekonomik, ticari, sağlık, kültür, turizm, gibi birçok başlığı içermektedir (Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia, 2021). İlk ziyaret dönemin Ermenistan Cumhurbaşkanı Levon Ter-Petrosyan tarafından 1992 yılında gerçekleşmiştir. Ardından 1996 yılında cumhurbaşkanlığı seviyesinde ziyaret yapılmıştır. 1993-1994-1997-1999 yıllarında Ermenistan Dışişleri Bakanları Yunanistan’a resmi ziyarette bulunmuştur.

Yunanistan’dan ise ilk ziyaret 1997 yılında dışişleri bakanlığı seviyesinde yapılmıştır. Dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos tarafından gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seviyesinde ilk ziyaret ise 1999 yılında

dönemin Yunanistan Cumhurbaşkanı Konstantinos Stefanopulos tarafından yapılmıştır. 1998 yılında Bakan Pangalos'un İran ziyaretinde Ermenistan dışişleri ve İran devlet başkanı bir araya gelmiş çeşitli mesajlar vermiştir. Türkiye ile komşu olan bu üç devletin yakınlaşmanın önemi vurgulanırken, Yunanistan Dışişleri Bakanı ise Türkiye-İsrail ilişkilerini eleştirmiştir (Milliyet, 1998).

Bu dönemin en önemli gelişmesi ise 1996 yılında Yunanistan'ın sözde Ermeni Soykırımı'nı tanınması olmuştur. Yunanistan'ın doksanlı yıllarda soykırım iddiaları ile ilgili hukuksal adımlar attığı bir süreç olduğu da burada ifade edilmelidir. 1994 senesinde Yunan Meclisinde kabul edilen sözde "Pontus soykırım" yasasından sonra, Mayıs 1997'de Yunan Meclisinde 14 Eylül gününün de "Türk Devleti tarafından Küçük Asya Yunanlılığının soykırımını anma günü" olması yönündeki yasa önerisi 24 Eylül 1998 tarihinde Yunan Meclisinde görüşüldü ve oybirliği ile kabul edildi (Cin, 2006: 56). 1991-2000 döneminde Türkiye-Ermenistan ilişkileri Ermenistan'ın Azerbaycan Türklerine yönelik saldırıları, Karabağ'ın işgali ve sözde Ermeni Soykırımı iddiaları nedeniyle bozulmuş ve iki ülke sınırı kapatılmıştır. Türkiye-Yunanistan arasında ise bu dönemde özellikle Ege'de karasuları ve hava sahası konusu nedeniyle sıcak çatışmaya varacak gelişmeler yaşanmış, PKK terör örgütüne Atina'nın desteği nedeniyle sıkça karşı karşıya gelinmiştir.

2.2. 2000-2010 Dönemi

Yunanistan ve Ermenistan ilişkilerinde 2000-2010 dönemi ise nispeten sakin geçmekle beraber önceki yıllarda temeli atılan ilişkilerin sağlamlaşması ve gelecekte atılacak adımlarla ilgili ön çalışmaların yapıldığı bir süreç olarak ifade edilebilir.

İlk ziyaret bir kez daha Ermenistan tarafından cumhurbaşkanlığı seviyesinde gelmiş ve Robert Koçaryan 2000 yılında Yunanistan'ı ziyaret etmiştir. Ziyarete ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanırken, Atina ve Erivan kardeş şehir ilan edilmiştir (Hürriyet, 2000). Yunanistan Cumhurbaşkanı Kostis Stefanopulos ise Osmanlı Devleti döneminde her iki halkın geri kaldığını, aynı kader ortağı olduklarını, 1915 yılında Ermeni Katliamı yapıldığını ifade etmiştir. 1996 yılında sözde soykırım kararının oy birliği ile alındığını ve iki ülke arasında askeri işbirliğinin kimseyi hedef almadığını açıklamıştır (Cumhuriyet, 2000). Aynı yıl Yunanistan'da sözde soykırımın 85.yılı nedeniyle Atina ve Selanik'te yürüyüş yapılırken, Türk bayrağı yakılmıştır. Selanik Valisi Kosta Papadopoulos, dini ayinde yaptığı konuşmada, Türkiye'nin Almanya örneğini izleyerek, sözde Ermeni soykırımı için özür dilemesi gerektiğini iddia etmiştir (NTV, 2000).

2005 yılında yapılan ziyarette ise dönemin Yunanistan Cumhurbaşkanı Karolos Papulyas, “*Ermenistan’ın da bizim gibi güç bir komşusu, Türkiye var. Bu nedenle Türk-Yunan ilişkilerindeki sorunları herkesten daha iyi anlamaktadır*” ifadesini kullanmıştır (Hürriyet, 2005). 2007 yılında Yunanistan Cumhurbaşkanı Karolos Papulyas Ermenistan’ı ziyaret etmiştir. Ziyaret esnasında sözde ‘Soykırım Anıtı’ defterine yazmış olduğu “1915 soykırımını unutmuyoruz. Failler en azından sorumluluğu üstlenip özür dilemek zorundadır” ifadesini yazmış ve bu durum Atina-Ankara arasında gerginliğe neden olmuştur. Türk Dışişleri “...*Kurtuluş Savaşımız sırasında Anadolu’da vahşet ve mezalim yapan Yunanistan’ın, tarihten ders alma konusunda Türkiye’ye tavsiyede bulunma hakkı yoktur...*” (Haberler, 2007) açıklamasını yaparken, buna yanıt olarak Yunanistan ise “...*tarih kuşkusuz ders veriyor. Ancak, tarihten daha çok açık hesapları olan, kendisiyle barışmamayı seçenler ders almalıdırlar...*” (Habertürk, 2007) açıklamasını yapmıştır. 2009 yılında ise dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Dora Bakoyanni Ermenistan’a ziyarette bulunmuştur. Bu dönemin öne çıkan gelişmesi ise 2003 yılında yapılan protokol ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-North Atlantic Treaty Organization’a (NATO) bağlı Kosovo Force (KFOR) bünyesinde görev yapmak üzere Yunanistan taburuna bağlı 34 Ermeni askerin 2006 (Haberler, 2006) yılında göreve başlaması olmuştur.

2.3. 2010-2020 Dönemi

2010-2020 dönemi her iki dönemde atılan adımların, yaşanan gelişmelerin yavaş yavaş sonuçlarının görülmeye başladığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde her iki ülke arasında ilişkiler hem diplomatik hem de söylem açısından ortak bir hedef ve amaç doğrultusunda ilerlemeye başlamıştır. Bu dönemde iki ülke arasında beş anlaşma imzalanmıştır. Ermenistan’dan Yunanistan’a 2011 ve 2016 ziyaretleri cumhurbaşkanı, 2013 ve 2017 ise dışişleri bakanı seviyesinde olmuştur. Sarkisyan’ın 2011 ziyaretinde “*Türkiye’nin AB’ye üyeliği konusunda Erivan’ın, Türkiye’nin üyeliğine karşı olmadığını özellikle vurgulayan Sarkisyan, üyelik yolunun ise, geçmişin tanınmasından ve komşularla medeni işbirliğinden geçtiğini belirtti*” (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2011). Dönemin Yunanistan Cumhurbaşkanı Papulyas, ‘Yunanistan ile Ermenistan’ın büyük acılar çekmiş halklarının olağanüstü barbarlıklara maruz kaldıkları ve aynı barbar tarafından katledildikleri’ (Cumhuriyet, 2011) açıklamasını yapmıştır. 2014 yılında ise Ermenistan-Yunanistan ilişkilerinde iki ülke için önemli görülen bir adım atılmış ve Yunanistan’da sözde Ermeni Soykırımı’nın inkârı hapis ve para cezasına bağlanmıştır. Yasada ayrıca Ermeni Soykırımı, Holokost ve Anadolu’da Hristiyanlara karşı işlenmiş kitlesel suçları inkâr edenler veya

aşağılayanlar da üç yıla kadar hapis ve 20 bin Euro'ya kadar para cezasıyla cezalandırılacak (Agos, 2014). Sarkisyan'ın 2016 yılındaki ziyaret ise “Yunan ve Ermeni halklarının güvenliğinin birbirine bağlı olduğunu hiçbir zaman unutmamalıyız’(Sputnik, 2016a) cümlesini kurarken, yapılan ortak açıklamada Çıpras, ‘halklarımızın tarihi paraleldir. Mağdur kaldıkları zorluk ve kovuşturmalar tarihi, Ermeniler ve Pontus Rumlarına yapılan soykırımların iz bıraktığı bir tarihtir”, Cumhurbaşkanı Sarkisyan da Yunanistan'ın 1915 olaylarına ilişkin tutumuna dair, ‘bütün bunlar, dayanışma ruhunun yıllardır halklarımızı birleştirdiğini ve birleştirmeye devam edeceğini göstermektedir’ değerlendirmesinde bulunmuştur (Sputnik, 2016b). Türkiye ise bu ifadelere tepki göstermiş ve Türkiye ve Türk kimliğine yönelik ortak bir husumet beslendiğini ortaya koyduğunu söylemiştir (Anadolu Ajansı, 2016).

2014 yılında gerçekleşen ziyarette sözde soykırım anıtı Papulyas tarafından ziyaret edilmiştir. 2019 yılında ise Ermenistan Cumhurbaşkanı Armen Sarkisyan ile düzenledikleri ortak basın toplantısında konuşan Pavlopoulos, ‘Ermeni soykırımını’ ve ‘Pontus Rum soykırımını’ anıyoruz. ABD Temsilciler Meclisi'nin birkaç gün önce 1915 Ermeni olaylarının soykırım olarak tanınmasını öngören karar tasarısını kabul etmesinden memnunuz. Yunanistan olarak biz, 1996'da Ermeni soykırımını parlamentoda tanıdık, 24 Nisan'ı Ermeni Soykırımı Günü olarak ilan ettik ve 2014 yılında Ermeni soykırımının reddini suç kapsamına aldık’ ifadelerini kullanmıştır. Pavlopoulos, Ermenistan parlamentosunun ‘Pontus Rum soykırımını’¹ oy birliğiyle kabul etmesi karşısında minnet duyduklarının altını çizmiştir. Pavlopoulos, “Türkiye, geçmişiyile barışmalı, bir cevap vermeli ve özür dilemeli” diye ekledi (Sputnik, 2019). 2017 ziyaretinde dışişleri bakanları Nalbandyan ve Kocias görüşmesi sonrasında iki bakan Yunanistan ve Ermenistan arasındaki askeri ortak eğitim, ekonomi, kültür, turizm konularındaki anlaşmaların tazeleneyeceği ve bunlara yenilerinin ekleneceği mesajını vermişlerdir (Agos, 2017).

2020 yılında Ermenistan-Azerbaycan arasında yaşanan II.Karabağ Savaşı nedeniyle bölge devletleri de açıklamalar yaparak bu ülkelere çeşitli şekilde destek vermiştir. İki ülke arasında yaşanan çatışmalarda Yunanistan ve Azerbaycan karşı karşıya gelirken, Ermenistan'ı GKRY ve İran'ın desteklediği en azından söylemleri ile Erivan'a yakın oldukları görülmüştür. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yaşadığı sorunlarla ilgili olarak ise Ermenistan ve Yunanistan'ın tam bir fikir

¹ Mart 2015'te Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi oy birliğiyle Osmanlı İmparatorluğu tarafından Yunan-Asurlulara yönelik soykırımı kınayan bir bildiriye kabul etti. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia (2020, Ekim).

birliğinde olduğu ve GKRY politikalarına destek verildiği görülmüştür.

3. Realizm, Tehdit ve Türkiye

Ermenistan ve Yunanistan ilişkilerinin incelendiği üç dönemde iki ülkenin de atmış olduğu adımların realizm teorisi ile uyumlu olduğu görülmektedir. 1991-2000 döneminde iki ülkeyi bir araya getiren şey özellikle İran ile de verilen mesajlar ile Türkiye'ye yönelik güç dengesini sağlanmasına yönelik adımlardır. Dış dengeleme adı verilen bu adım ile Yunanistan ve Ermenistan, Türkiye ile bölgede rakip olan bir devleti yanlarına alarak dış politika ve ulusal güvenlikte dengeleme yapmaya çalışmıştır. Aynı zamanda bu süreç her iki devletinde beraber dış dengeleme adımı attığı süreç olmuştur. Bu dönemde her iki ülke düşük politika konularına yönelik adımlar atarken, bir yandan da ilerleyen yıllarda yüksek politika konuları için ise temel atmaya başlamıştır. 1991-2000 sürecine bakıldığında Yunanistan-Türkiye ilişkilerinde yaşanan sert süreç Yunanistan'ın ulusal çıkarları için dış dengelemenin dış politikası için ne kadar önemli olduğunun anlaşıldığı bir dönem olmuştur. Tarihsel süreçte Yunanistan'ın Türkiye ile olan ilişkilerinde dış dengeleme yoluna gittiği sıkça görülmüş bir uygulamadır.

2000-2010 döneminde her iki ülke ortak bir siyaset ve dış politika vasıtasıyla Türkiye ile doğrudan bir güç ve çıkar çatışmasına girmemiştir. Türk dış politikası ise bu dönemde köklü bir değişiklik yaşamıştır. AB politikası, komşularla ilişkilerde izlediği siyaset geçmiş yıllara göre sorunların hızlı çözümüne yönelik ve sonuç odaklı olmuştur. Özellikle AB üyelik sürecinde yol almak isteyen Türkiye, Yunanistan ve Ermenistan ile sorunlarını çözmeye çalışmıştır. Bu dönemde Türk-Yunan ilişkilerinde adeta bahar havası eserken, Ermenistan ile Azerbaycan'ın karşı çıkmasına rağmen 2009 yılında ilişkilerde yaşanan sorunların çözümü adına Zürih Protokolleri imzalanmıştır. Ancak Yunanistan özellikle azınlıklar, Ege ve Kıbrıs sorunu ile ilgili Ankara aleyhine adımlar atarken, bu süreçte Ermenistan sıkça sözde Ermeni Soykırımı'nı gündeme taşıyarak uluslararası destek arayışında olmuştur. Her iki ülke temelleri daha önce atılmış olan dış dengeleme siyasetini izlemeye devam ederken, askeri anlamda özellikle KFOR ile önemli bir iş birliğine imza atmıştır. Özellikle sözde Ermeni Soykırımı ve Rum Soykırımı konuları gündemde tutularak Türkiye'nin AB'ye üyeliği gibi stratejik bir hamlenin gerçekleşmesini engellemeye yönelik veya çıkarlarına uygun bir adım atılması için işbirliğinde bulunulduğu görülmüştür. Her iki ülke bu 2000-2010 döneminde Türkiye'nin yüksek politika ve alçak/düşük politika konularında siyasetini eleştirirken, Türkiye ile ilişkilerin sorunsuz ilerlemesi için gerçekleşmesi mümkün olmayan taleplerde bulunmaya devam etmiştir.

Realizmin çoğu unsurunu barındıran dönem ise 2010-2020 dönemi olmuştur. İki ülke arasında ilişkilerde yüksek politika konularında devlet temsilcileri söylemlerinde işbirliği yapmıştır. Türkiye'nin bu yıl aralığında dış politikasında yaşamış olduğu sorunları fırsata çevirmek isteyen Atina ve Erivan diğer ülkeler ile işbirliği yapmıştır. Realizm perspektifinden peşine takılma olarak ifade edilebilecek bu adımlar GKRY, İran, ABD ve Rusya gibi ülkeler ile yüksek politika konularında destek aranmış ve kısmen başarılı olunmuştur. Düşük politika konularında ise ilişkilerin geliştirilmesine yönelik mesajlar verilmiştir. Atina ve Erivan işbirliği bu dönem askeri alana yansımış Karabağ Savaşı'nda sivillere yönelik yardımda bulunulmuş ilerleyen zamanlarda ise GKRY'nin dâhil olması ile dış dengeleme ortaklarına yeni bir ülke daha eklenmiştir. Kuşkusuz bölge içi ve dışı ülkeler her iki ülkenin ittifak arayışlarına koşulsuz ve geniş bir şekilde destek sunmamıştır. Ancak İran'ın Ermenistan'a desteği Azerbaycan'ın siyasetini engellemek üzerine, İsrail'in Yunanistan'a desteği ise Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de sınırlama üzerine kurulmuştur. Yüksek politika konularında iş birliği sınırlı olmakla beraber her iki ülke geniş kapsamlı ve başka ülkelerin katılması ile bir ortaklık kurulmasını savunmuştur. Düşük/alçak politikalarında ise özellikle soykırım iddialarında destek ve kamuoyu oluşturma çabalarında karşılıklı destekler gittikçe artmıştır. Ermenistan'ın savaştığı dönemde Atina sürekli olarak Azerbaycan aleyhine yorum ve siyasetleri desteklerken, Bakü'den de aynı şekilde karşılık verildiği görülmüştür. Ancak burada dikkat çeken gelişme ise Yunanistan-Ermenistan ve Suudi Arabistan arasında gerçekleşen ziyaret olmuştur.

Sonuç

Ermenistan-Yunanistan ilişkileri tarihsel olarak yüzyıllara dayandığı sıkça gündeme getirilmekle beraber yakın dönemde 30 yıllık bir süreci içermektedir. Her iki ülkenin buldukları coğrafyalarda farklı kılan özellikleri bölgesel ve küresel aktörler tarafından destek görmelerine neden olmuştur. Türkiye ile sadece komşuluk değil aynı zamanda tarihsel bağları olan bu iki ülkenin bağımsızlıkları sonrasında ortak noktaları ise Türkiye'den gelebilecek bir tehdit ve soykırım iddiaları olmuştur.

Ortak tarih ve ortak acı etrafında ilişkilerini oluşturan bu iki devlet, realizmin asıl unsurları olan güç ve çıkar konusunda öncelikle düşük, ardından yüksek politika konularında iş birliği yapmaktadırlar. Görelî kazanç bağlamında farklı ülkelerden destek alarak hem Türkiye'nin çıkarlarını azaltmak/engellemek hem de kendi çıkarlarına yönelik elde edebileceklerinin en fazlasını istemektedirler. Realizmin dış dengeleme adımı ile yol almak isteyen bu iki devlet temeli sağlam olan ancak yavaş ve etkisi çok sarsıcı olmayan bir

ilişkiye sahip olmaya devam etmektedirler. Bugün ulusal güvenlik, ulusal güç ve çıkarlarını artırmak için ortak hedefin karşısında yer alan ülkeler ile iş birliği yaparak etki alanlarını genişletmeye çalışmaktadırlar. Ancak Yunanistan-Ermenistan ilişkileri güçlü bir üçüncü bir ortak olmadığı sürece veya birçok ülkenin katılımı ile kuvvetli bir ittifaka dönüşmediği sürece kayda değer bir farklılık yaratması beklenmemektedir.

Kaynakça

- Agos (2014, Eylül). *Yunanistan'da Ermeni Soykırımı inkârı artık suç Yunanistan'da Ermeni Soykırımı inkârı artık suç*. <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/7942/yunanistan-da-ermeni-soykirimi-inkri-artik-suc>
- Anadolu Ajansı (2016, Mart). *Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Bilgiç: Açıklamalar hastalıklı bir anlayışın ürünüdür*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakanligi-sozcusu-bilgic-aciklamalar-hastalikli-bir-anlayisin-urunudur/539248>
- Arı, T. (2011). *Uluslararası ilişkiler teorileri çatışma, hegemonya, işbirliği*. (7.Baskı) MKM Yayıncılık.
- Aydın, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin “gerçekçi” teorisi: kökeni, kapsamı, kritiği’. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(1), 33-60.
- Balcı, A. (2015) “Realizm”, *Uluslararası ilişkilere giriş*. (4.Baskı) Küre Yayınları.
- Cin, T. (2006). Yunanistan’ın “Pontus Soykırım” iddiaları ve Türkiye. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 27-89.
- Cumhuriyet (2000, Kasım). *Koçaryan Yunanistan'da Atina ile Erivan 'kardeş şehir'*. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/en/catalog/192/2000/11/23/10>
- Cumhuriyet (2011, Ocak). *Yunanistan'dan Ermenistan'a '1915' desteği*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yunanistandan-ermenistana-1915-destegi-214524>
- Haberler (2007, Haziran). *Papulyas'ın Ermeni açıklamasına dışişleri tepkisi*. <https://www.haberler.com/papulyas-in-ermeni-aciklamasina-disisleri-tepkisi-haberi/>
- Haberler (2006, Kasım). *Priştine: Kfor bünyesinde görev yapan ermeni askerler Kosova'ya ulaştı*. <https://www.haberler.com/pristine-kfor-bunyesinde-gorev-yapan-ermeni-2-haberi/>

- Habertürk (2007, Haziran). *Atina'dan Türkiye'nin sert tepkisine yanıt*.
<https://www.haberturk.com/gundem/haber/27616-atinadan-turkiyenin-sert-tepkisine-yanit>
- Hürriyet (2000, Kasım). *Atina ile Erivan'dan ekonomik yakınlaşma*.
https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/atina-ile-erivan-dan-ekonomik-yakinlasma_ID342865/
- Hürriyet (2005, Kasım). *Yunanistan ve Ermenistan cumhurbaşkanlarından Türkiye'ye eleştiri*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistan-ve-ermenistan-cumhurbaskanlarindan-turkiyeye-elestiri-3500338>
- İktisadi Kalkınma Vakfı (2011, Ocak). *Ermenistan cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan Yunanistan'a resmi bir ziyarette bulundu*.
https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/ermenistan_cumhurbaskani_serj_sarkisyan_yunanistana_resmi_bir_ziyarete_bulundu.pdf
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia (2021, Kasım). Bilateral Relations*.
<https://www.mfa.am/en/bilateral-relations/gr>
- NTV (2000, Nisan). *Sözde soykırımının 85. Yıldönümü*.
<http://arsiv.ntv.com.tr/news/2548.asp#BODY>
- Hellenic Republic, *Greek MFA's Tweet about tensions along armenian border*.
<https://www.mfa.gr/missionsabroad/en/armenia-en/news/greek-mfas-tweet-about-tensions-along-armenian-border.html>
- Milliyet (1998, Eylül). *Bütün dostlarımız bir arada*.
<https://www.milliyet.com.tr/dunya/bütün-dostlarımız-bir-arada-5347527>
- Smith, S. , Hadfield, A. , Dunne, T. (2016) *Dış politika teoriler, aktörler, örnek olaylar*. (2.Baskı). Röle Akademik Yayıncılık
- Sputnik (2016b, Mart). *Dışişleri'nden Yunanistan ve Ermenistan'a tepki: Türk kimliğine yönelik karalama*.
<https://tr.sputniknews.com/20160318/turkiye-disisleri-yunanistan-ermenistan-aciklama-1021569472.html>
- Sputnik (2016a, Mart). *Sarkisyan: 200'den fazla askerimiz Yunanistan'da eğitim aldı*.
<https://tr.sputniknews.com/20160315/ermenistan-yunanistan-askeri-egitim-1021507779.html>

Sputnik (2019, Kasım). *Yunanistan Cumhurbaşkanı Pavlopoulos Ermenistan'da: Türkiye geçmişiyle barışmalı ve özür dilemeli.*

<https://tr.sputniknews.com/20191106/yunanistan-cumhurbaskani-pavlopoulos-ermenistanda-turkiye-gecmisiyle-barismali-ve-ozur-dilemeli-1040565410.html>

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

PROTOKOL

2024 | YIL 5 SAYI 1

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**Yerel Yönetimlerde Hesap Verebilirlik:
Sorunlar ve Çözümler**

Nur Şat

**Ortak “Tehlike” Etkisinde İkili İlişkiler:
Ermenistan-Yunanistan İlişkileri ve Türkiye**

Timuçin Arslan

**Kamu Yönetiminin Demokratikleştirilmesi
Yolunda Kamu Denetçiliği Kurumu**

Hatun Korkmaz

**21. Yüzyılda Barış Çalışmalarının
Önemini Anlayabilmek**

Nükhet Güntay